

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности. – М. – Л.: Изд-во АН СССР, 1949. – 603 с.

9. Педагогический словарь. В 2-х т. – М.: Изд-во АПН, 1960. – Т. 2. – 767 с.

10. Самарин Ю.А. Воспитание воли и характера. – Л.: Знание, 1952. – 36 с.

11. Селиванов В.И. Воспитание воли школьника. – 2-е изд., перераб. – М.: Учпедгиз, 1954. – 208 с.

12. Сеченов И.М. Рефлексы головного мозга // Сеченов И.М. Избранные произведения. – М.: Учпедгиз, 1953. – С. 31 – 117.

13. Сливко І.М. Характер, воля і виховання. – К., Б.в., 1947. – 30 с.

14. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології // Ушинський К.Д. Твори. В 6-ти т. – К.: Рад. шк., 1954. – Т. 4. – 518 с.; Т. 5. – 430 с.

15. Чамата П.Р. Характер та його виховання у дітей. – К.: Рад. шк., 1958. – 42 с.

(Продовження статті див. у наступному числі журналу №11 (58) 2009).

Стаття надійшла до редакції 05.06.2009

УДК 336.71

Олександр Ковальчук, спеціаліст Департаменту операційного ризику
ВАТ “КРЕДОБАНК”

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

У статті висвітлено причини виникнення операційного ризику. Здійснено розмежування понять операційний ризик та операційний випадок. Розглянуто визначення терміну операційний ризик з позиції Центральних банків України та Росії, Базельського Комітету з питань банківського нагляду, а також науковий підхід щодо трактування цього поняття. Розроблено власну інтерпретацію операційного ризику.

Ключові слова: система, операційний ризик, операційний випадок, процес, операційна втрата, фінансовий результат, операційний прибуток, операційні витрати, Базельський Комітет з питань банківського нагляду.

Актуальність теми. Діяльність банківських установ на сучасному етапі функціонування банківської системи України характеризується розширенням обсягу здійснюваних банком операцій та надання послуг. При цьому спостерігається ускладнення внутрішніх банківських процесів, укрупнення та консолідація вітчизняних банківських установ на міждержавному рівні, поглиблення інтеграційних процесів банків з іншими видами бізнесових структур. Це відповідно супроводжується виникненням потреби в додатковій кількості працівників, підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації персоналу банку, розвитку та впровадження нових підходів до побудови інформаційно-телекомунікаційних систем, нарощення клієнтської бази та рівня матеріально-технічного оснащення, що в комплексі забезпечує здійснення банківської діяльності. Як наслідок усе це сприяє розвитку банку як системи, в якій взаємодіють люди, технології, процеси, предмети матеріального характеру, знання, конкуренція, державні органи

управління, які потребують диференціації дій та системного підходу до управління банком.

Наявність наведених вище складових системи у їх комплексному функціонуванні може спричинити появу певних відхилень при здійсненні в банку операційної роботи, зумовлених відсутності або недосконалістю дій з управління банком, що в подальшому призведе до появи певних загроз, наслідком яких є операційний ризик.

Метою статті є розмежування понять операційний ризик та операційний випадок, установлення основних причин, що сприяють появі операційного ризику та здійснення розробки власної інтерпретації терміну операційний ризик.

Виклад матеріалу. Між поняттями загроза та ризик існує проміжне поняття – операційний випадок, що часто на практиці ототожнюється з операційним ризиком або ж зараховується до певного виду загроз. У нашому розумінні операційний випадок слід розглядати як неправильну чи помилкову подію при реалізації внутрішньобанківських процесів або ж взаємодію

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

банку із зовнішнім середовищем, що може призвести до операційних втрат. Операційний випадок є джерелом виникнення операційного ризику й не належить до чинників його появи. Під процесом мається на увазі логічна послідовність взаємопов'язаних операцій, які використовують ресурси для створення або отримання корисного для клієнта результату (продукту або послуги). Процес у такому випадку виступає рядом взаємопов'язаних видів діяльності, в якій вихід однієї складової процесу є входом для іншої. Операційна втрата – це негативний фінансовий результат операційного випадку. Як правило, це втрати, пов'язані із здійсненням додаткових видатків або виникнення фінансових зобов'язань. Операційний ризик, у порівнянні з операційним випадком, поняття значно ширше, хоча часто операційний випадок уже несе в собі ризик, а відтак він є первинним поняттям щодо ризику. Операційний ризик, на відміну від операційного випадку, характеризується фінансовим результатом, що може носити як позитивний (операційний прибуток), так і негативний (операційні витрати) характер. Причому цей результат може бути як реальним, так і потенційним. Реальний фінансовий результат операційного ризику існує тоді, коли він відображений у балансі банку. При потенційному фінансовому результаті операційного ризику його значення в балансі не відображається, що часто трапляється на практиці, проте, його можна визначити за параметрами вже проведених банківських операцій або ж на основі зібраних відповідних документів, які офіційно описують або підтверджують джерело виникнення операційного ризику. У такому разі говорять про відносний фінансовий результат операційного ризику. Також варто відмітити той факт, що в такій ситуації операційний ризик та операційний випадок збігаються в ретроспективному аналізі, тобто операційний випадок відбувся, а операційний ризик реалізувався, і тоді банк понесе втрати.

Причини виникнення операційного ризику – це збіг обставин, які збільшують ймовірність настання операційного випадку.

Серед основних причин, що сприяють появі операційного ризику, можна виділити такі:

- недостатня кваліфікація персоналу банку й відсутність регулярних тренінгів та навчання;
- порушення при впровадженні та здійсненні кадрової політики;
- нерозуміння важливості інформаційної безпеки та недооцінка існуючих загроз;
- відсутність чи недостатня ефективність відпрацювання процедур з управління різними

видами ризиків, що можуть спричинити порушення операційної роботи банку;

- неналежне здійснення внутрішньобанківського контролю як з боку вищого керівництва банку, так і відповідних структурних підрозділів;

- недосконалість існуючих систем захисту інформаційних активів банківської установи від можливого прояву певних загроз;

- наявність слабких місць на різних рівнях функціонування інфраструктури автоматизованої системи банку;

- прорахунки при здійсненні політики безпеки в банківській установі щодо роботи з персоналом, клієнтами, партнерами, постачальниками та іншими контрагентами банку;

- порушення норм і правил трудового законодавства та безпеки праці;

- порушення законодавчих вимог та нормативно-правових актів НБУ;

- недосконалість або відсутність внутрішньобанківських нормативних документів, що регулюють діяльність на окремих ділянках роботи в банку;

- причини, які пов'язані з пошкодженням майна банку в результаті стихійних лих, катастроф та інших форс-мажорних обставин;

- помилки при укладенні договорів, контрактів та угод;

- недоліки банківських продуктів, неналежне обслуговування клієнтів та надання консультаційних послуг;

- зростання ролі залучення сторонніх осіб (експертів, зовнішніх оцінювачів, аудиторів, працівників правоохоронних органів) до діяльності банку з метою отримання консультаційних послуг, аутсорсинг тощо.

На сьогодні існує багато визначень терміну операційний ризик, що висвітлюють його зміст. Так, зокрема, згідно з визначенням Базельського Комітету з питань банківського нагляду операційний ризик – це ризик збитків, що виникають унаслідок неадекватних чи помилкових внутрішніх процесів, дій співробітників і систем або в результаті зовнішніх подій. Це поняття включає правовий ризик, але виключає стратегічний ризик та ризик втрати ділової репутації, причому правовий ризик включає, але не обмежується, ризиком нарахування штрафів, пені або штрафних збитків у результаті здійснення нагляду, а також частих судових позовів [8, 9].

Національний банк України визначає операційно-технологічний ризик і розглядає його як потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

процесів оброблення інформації з погляду керованості, універсальності, надійності, контрольованості й безперервності роботи цих технологій. Такі недоліки можуть призвести до фінансових збитків через помилку, невчасне виконання робіт чи шахрайство або стати причиною того, що інтереси банку постраждають в якийсь інший спосіб. Наприклад, ділери, кредитні працівники та інші працівники банку перевищують свої повноваження чи здійснюватимуть операції в порушення етичних норм або із занадто високим ризиком [2, 3].

Операційно-технологічний ризик з точки зору НБУ виникає також через неадекватність стратегії, політики й використання інформаційних технологій. До інших аспектів операційно-технологічного ризику належить імовірність непередбачених подій (пожежа або стихійне лихо) [2, 3].

Операційний ризик, згідно із трактуванням Центрального банку, не охоплює правовий (юридичний) ризик, не включає стратегічний ризик і ризик втрати репутації Банку [2, 3].

Однак в іншому нормативному документі Національний банк України розглядає операційний ризик як ризик, який пов'язаний із порушенням банківських правил та/або систем контролю за оброблення й проведення операцій документацією, що виникає як унаслідок зовнішніх причин, так і через помилки працівників банку [1].

У цьому випадку маємо неузгодженість у нормативних актах НБУ, оскільки у вищевказаному визначенні згадується порушення банківських правил, норм та помилки при роботі з документацією, а це вже частина прояву юридичного ризику.

Центральний банк Російської Федерації розуміє під операційним ризиком виникнення збитків у результаті невідповідності характеру та масштабам діяльності кредитної організації та/або вимогам чинного законодавства внутрішніх порядків і процедур здійснення банківських операцій та інших угод, їх порушення працівниками кредитної організації та/або іншими особами (в результаті не свідомих чи свідомих дій або бездіяльності), недостатності функціональних можливостей (характеристик) використовуваних кредитною організацією інформаційних, технологічних та інших систем та/або їх відмовою (порушення функціонування), а також унаслідок впливу зовнішніх чинників [6].

У російській енциклопедії фінансового ризик-менеджменту зазначається, що операційний ризик – це ризик прямих чи опосередкованих збитків у результаті помилкової побудови бізнес-процесів,

неефективності процедур внутрішнього контролю, технологічних помилок, несанкціонованих дій персоналу чи зовнішнього втручання [4].

У матеріалах тренінгів “Проект реформування банківського сектору в Україні”, які проходили в період з липня 2004 року й до грудня 2006 року, операційний ризик розглядається як ризик втрат, зумовлених неадекватністю чи неспроможністю внутрішніх процесів, людей та систем, або зовнішніми подіями. Він залежить від середовища внутрішнього контролю [5].

При розробленні та впровадженні системи управління операційним ризиком у БАТ “КРЕДОБАНК” було сформульоване наступне його визначення: “операційний ризик – це ризик понесення втрат, які виникають у результаті:

- неправильного чи помилкового перебігу внутрішніх процесів;
- діяльності людей;
- функціонування систем;
- втрат, які виникають під впливом зовнішніх факторів.

Операційний ризик (згідно з визначення Банку) охоплює правовий ризик, але не включає стратегічний ризик та ризик втрати репутації [7].

Проте враховуючи всі попередньо визначені причини виникнення операційного ризику в банках, наведені вище визначення лише опосередковано визначають це поняття, наголошуючи при цьому на окремих складових операційного ризику та демонструючи різні сторони його прояву. На нашу думку, для глибшого розуміння сутності операційного ризику необхідно врахувати весь перелік чинників, що сприяють появі операційного ризику, і за допомогою комплексного підходу дати йому трактування.

Виходячи з цього, пропонуємо наступне визначення операційного ризику: Банківський операційний ризик – це ризик, зумовлений виникненням порушень або відхилень у здійсненні та реалізації внутрішніх банківських процесів, пов'язаних з діяльністю людей; відсутністю та/або недосконалістю внутрішньо-нормативних документів, що регламентують здійснення кадрової політики, політики безпеки та охорони праці, управління банківськими ризиками; функціонуванням інформаційно-телекомунікаційних систем; недотриманні законодавчих вимог і нормативно-правових актів НБУ; дефектами банківських продуктів та послуг при проведенні операцій з ними; неналежним оформленням контрактів, угод та інших договірних документів; впливом чинників зовнішнього середовища як природного характеру, так і форс-мажорних обставин, а також недосконалістю

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ: СУТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

внутрішньобанківської системи контролю, що в кінцевому результаті несуть потенційну загрозу для існування банку. Варто зазначити, що поняття “загроза” ми розглядаємо не тільки з погляду фінансових втрат банку, але й втрат, що можуть знищити банк як систему з його соціумом, інфраструктурою, а також можливістю втратити свою нішу на ринку назавжди.

Висновки. Таким чином, розглянувши основні причини виникнення операційного ризику та проаналізувавши існуючі трактування цього поняття, ми сформулювали власне визначення операційного ризику, доповнивши його сутність та розширивши уявлення про сферу виникнення, а також здійснили розмежування між термінами операційний ризик та операційний випадок, виокрепивши властиві їм характеристики й ознаки. Така інтерпретація розуміння операційного ризику дасть можливість менеджменту банку здійснити глибший аналіз виникнення та реалізації операційного ризику, попередити можливі негативні наслідки його прояву й поліпшити систему управління операційним ризиком банку.

1. Положення “Про організацію операційної діяльності в банках України”, затв. Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 254 – <http://zakon.rada.gov.ua/>

2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затв. Постановою Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361 – <http://zakon.rada.gov.ua/>.

3. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків”, затв. Постановою Правління НБУ від 15.03.2004 р. №104 – <http://zakon.rada.gov.ua/>.

4. *Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. – М: Альпина паблишер, 2003. – 786 с.*

5. *Проект реформування банківського сектору в Україні: Матеріали тренінгів проекту. Робочий період: липень 2004 – грудень 2006 – <http://www.bank.gov.ua/>.*

6. Центральный банк Российской Федерации <http://www.cbr.ru/>

7. <http://www.kredobank.com.ua/>

8. The Basle Committee on Banking Supervision (Basle II): “About operational risk” – <http://www.bis.org/>

9. <http://www.rba.gov.au/>

Стаття надійшла до редакції 02.10.2009

a b c d a b c d a b c d a b c d a b c d b



Лікує Дзвін

Дзвони створюють вібрації, нищівні для негативної енергетики

Вчені робили досліди: залишали неподалік від дзвону збудників холери, синегнійні палички. Коли починав бити дзвін, вони гинули... Отже, виникли певні енергетичні коливання, які нищили негативну енергетику. Ось чому в усіх культурах різних народів споконвіку побутували дзвони або дзвіночки. Їх у своїх релігійних церемоніях використовують і християни, і буддисти, і найпримітивніші аборигени.

Михайло Бачинський

митрофорний протоієрей

У даній публікації використано матеріал з Дрогобицького благочинного видання газети “Андріївський Дзвін”.

a b c d a b c d a b c d a b c d a b c d b